

Таким чином, практика персонального нагородження запорожців російськими нагородними знаками проіснувала неповних п'ять років і закінчилася з ліквідацією Січі у 1775 р. Вона жодним способом не була пов'язана з наявною в Російській імперії системою надання військових чинів через нагороди орденського типу, але належала до іншого типу нагород, який був вироблений упродовж 30–60-х рр. XVIII ст. у процесі складної взаємодії імперського уряду з козацькою периферією і сам по собі становив один з проявів тенденції уніфікації управління різнорідними козацькими формуваннями.

Vladyslav Grybovs'kyi

Collective and personal rewards of Zaporizhian Cossacks by Russian phaleristic signs

In this article the question on awarding Zaporozhian Cossacks by Russian government has been examined. There is traced the origin of information on awarding the last ataman P. Kalnyshevs'kyi with Order of St. Andrew and his presentation to the rank of lieutenant general and is given the refutation of this.

Key words: phaleristics, Zaporozhian Cossacks, Peter Kalnyshevs'kyi.

Владислав Грибовский

Коллективные и персональные награды запорожского казачества российскими фалеристическими знаками

Рассматривается вопрос о награждении запорожских казаков российским правительством. Отслеживается происхождение и отрицается утверждение о награждении последнего кошевого атамана П. Калнышевского орденом Андрея Первозванного и представление его к чину генерал-лейтенанта.

Ключевые слова: фалеристика, запорожское казачество, Петр Калнышевский

Рецензент: Т.Г.Гончарук, д.і.н., професор (Одеський національний університет імені І.І.Мечникова).

УДК 930:94 (470+571) «17/1917»

Надія Швайба

ДЖЕРЕЛА З ІСТОРІЇ КОЗАЦТВА У ФОНДІ КАНЦЕЛЯРІЇ АЗОВСЬКОГО ГУБЕРНСЬКОГО ЗЕМЛЕМІРА ДЕРЖАВНОГО АРХІВУ РОСТОВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

У статті здійснено огляд фонду 800 Державного архіву Ростовської області (м. Ростов-на-Дону). Автор висвітлює інформативні можливості джерел фонду щодо історії запорозького козацтва напередодні і після скасування Запорозької Січі.

Ключові слова: джерела, козацтво, Державний архів Ростовської області

Серед джерел до історії Південної України, зокрема історії запорозького козацтва, не введеним до наукового обігу лишається зібрання документів фонду Канцелярії Азовського губернського землеміра Державного архіву Ростовської області Російської

федерації (ДАРО, м. Ростов-на-Дону). Загалом, Ростовський архів традиційно лишається поза маршрутами розшуків істориків Південної України. Виключення із загальної тенденції складають окремі роботи В. Полторака, його ознайомчий огляд фондів ДАРО до історії козацтва та української колонізації Дону⁷⁹. Водночас, триває введення до наукового обігу документів Азовської губернської канцелярії, що зберігаються в інших архівосховищах (РДАДА, Дніпропетровський історичний музей)⁸⁰. Джерела 800-го фонду ДАРО при цьому лишаються незнаними для більшості істориків Південної України XVIII ст.

Вочевидь, до такої ситуації призвели обставини, за яких частина загального архіву Азовської губернської канцелярії (1775-1784) опинилася в обласному архіві Ростовської області. Локація теоретично допустима, адже фортеця Св. Дмитрія, Азов, Таганрог входили до Азовської губернії з моменту її утворення. Втім, до зведення губернського міста канцелярія Азовського губернатора знаходилася у Білевській фортеці (Костянтиноград)⁸¹, там само знаходилася і губернська межова експедиція на чолі з губернським землеміром. У червні-липні 1778 р. відбувся переїзд губернських установ до Катеринославу⁸². Що саме сталося і за яких умов документи губернської межової експедиції згодом опинилися у Ростові-на-Дону, з'ясувати не вдалось. У ДАРО справа історії фонду відсутня. За повідомленням головного хранителя О.В.Ніколаєвої фонд у сучасному його стані був сформований протягом 1951-1952 рр., коли тривала повоєнна систематизація та впорядкування матеріалів архіву. Таким чином, джерела потрапили в архів до війни, вціліли в роки евакуації архіву до Омську і були впорядковані на початку 1950-х рр.⁸³ Протягом наступного півстоліття їх переглядали переважно архівні

⁷⁹ Полторака В. Джерела з історії України XVIII ст. в Державному архіві Ростовської області / Тези доповідей Міжнародної наукової конференції «Українське козацтво у вітчизняній та загальноєвропейській історії» – Одеса, 2005. – С. 89-90.

⁸⁰ Самко І. Обов'язки командирів в Азовській губернії (1775-1776 рр.) / Наукові записки. Збірник праць молодих вчених та аспірантів. – К., 1999. – Т.5. – С.120-122; Олененко А.Г. Уніфікація військових звань після зруйнування Запорозької Січі (на матеріалах документів Азовської губернської канцелярії) / Наукові праці історичного факультету ЗНУ. – Запоріжжя, 2009. – Вип. 26. – С. 114-116; Ї ж. Регламентация діяльності Азовської губернської канцелярії: аналіз нормативно-правових актів / Наукові записки. Збірник праць молодих вчених та аспірантів. – К., 2010. – Т.21. – С. 14-26; Ї ж. Азовська губернська канцелярія: структура, функції, штат (1775-1784) // Історія і культура Подніпров'я. Невідомі та маловідомі сторінки: Науковий щорічник. – Дніпропетровськ, 2011. – Вип. 8. – С. 177-184.

⁸¹ Полонська Василенко Н.Д. Південна Україна після зруйнування Січі / Запоріжжя XVIII століття та його спадщина. – Мюнхен, «Дніпрова хвиля», 1967. – Т.2. – С.211.

⁸² Адміністративний устрій Південної України (середина XVIII – перша половина XIX ст.) // Джерела з історії Південної України. – Вип. 1. – Запоріжжя, 2005. – С. 179-180; Богумил А. К. К истории управления Новороссии князем Г. А. Потемкиным. Ордера 1775 и 1776 года / А. К. Богумил. – Вып. 2. – Екатеринбург, 1905. – С. 14.

⁸³ Ресурс доступу: <http://gosarhro.ru/about/history/>; Государственный архив Ростовской области. – Ф.800. Азовская губернская канцелярия [г.Азов]. – Оп.1. – 1775-1784 гг. Перший опис складено на 29.11.51. (463 справи), 5 справ додано 10.10.52, 1 справа внесена 18.02.58.

працівники, адже наукові інтереси місцевих дослідників щодо XVIII ст. зосереджувалися на інших проблемах: історії донського козацтва, історії Облaсті Війська Донського, історії Дону та Приазов'я тощо. Це підтверджують у більшості випадків чисті листи використання справ. В той час як для істориків Південної України комплекс містить безліч унікальних фактів, що чекають на своє висвітлення.

Фонд 800 складається з 469 од. зб., з них 188 – мають гриф «особливо цінна справа». Крайні дати документів у фонді 1775-1784 рр., власне, вони співпадають з роками існування Азовської губернської канцелярії. Географічно, документи стосуються переважно території самої Азовської, в окремих випадках – прилеглих Новоросійської та Малоросійської губерній. Збереженість документів непогана, грибком пошкоджено лише окремі справи. Частина справ зберігається у тому вигляді, в якому була сформована в XVIII ст. На це вказує цілісність самої в'язки, зшиті канцелярською ниткою, обкладинка з оригінальною назвою справи та її архівним номером, пагінація сторінок і підписи губернського архіваріусу. Окремі документи, навпаки, розпорошені по одному-два і представляють на сьогодні самостійні справи. У назвах справ, що склалися у 1950-х рр., трапляються неточності в передачі назв географічних об'єктів, прізвищ, назв поселень, – наслідок помилкового прочитання канцелярського тексту XVIII ст.

Документи 800-го фонду пов'язані з діяльністю Азовської губернської межевої креслярні. Це зумовило їх видову приналежність (звітно-розпорядча документація) та змістову направленість. Адже, головним завданням, яке покладалося на цю установу, було впорядкування земельного фонду губернії для його подальшої роздачі під заселення, заведення заводів, млинів, під нові слободи і міста. Місцеві межувальники на чолі з губернським землеміром повинні були обміряти, обмежувати, створити плани місцевостей і повітові мапи, зрештою, наладити оперативний процес роздачі землі, контролю щодо законного землекористування і землеволодіння. Як наслідок, більшість справ фонду пов'язана з організацією земельних відводів у повітах губернії, починаючи вже з 1776 р. Численну групу з 1778 р. складають прохання місцевих мешканців про відведення ділянки під будівництво будинку чи торгової лавки на форштадті Катеринославу, прохання відводу землі під млин, прохання вирішити поземельний спір чи розглянути претензію. Серед зовнішньої документації межевої експедиції – укази Азовської губернської канцелярії, Азовського губернатора В.О. Черткова, копії ордерів генерал-губернатора Г.О. Потьомкіна, чолобитні поміщиків,

які воліли повернути свої слободи після їх захоплення запорожцями у 1760-х рр. та ін. Не менш цінними є внутрішні документи: накази губерньської межувальної експедиції повітовим креслярням, польові журнали межувальників, їх численні рапорти з місць межування, відомості, прохання тощо. У комплексі джерела відбивають процес створення чіткого адміністративно-територіального поділу, дозволяють встановити на мікрорівні як і хто ставав власником землі в губернії, казуси, що траплялися при цьому. Джерела фіксують географію і топонімію українського степу на останню чверть XVIII ст., особливості його тогочасного ландшафту. З джерел внутрішньої документації постає життя звичайних межувальників: хто ними ставав, що треба було вміти, яким був повсякденний побут, зрештою, з чим стикався цей службовець в ході межувань. Ця категорія службовців, здається нам, сама по собі заслуговує на окреме вивчення, адже після двох-трьох років служби межувальник добре знав, що являють собою не лише землі губернії, а й сама губернія, чим вона живе і чим живе її людність.

Більшу частину Азовської губернії після ліквідації Січі склали степові простори, байраки, урочища, слободи і зимівники колишніх Запорозьких Вольностей (Самарська, Орільська, Протовчанська, Личківська, Барвінкостінківська, Кальміуська паланки). Як наслідок, межева креслярня зіткнулася з низкою серйозних проблем. По-перше, землі, які імперський уряд перед сим волів бачити «в пусте лежачими», в реальності такими не були. По-друге, доводилося розглядати купу землевласницьких претензій щодо Поорілля, де протягом 1760-х – першої половини 1770-х рр. запорожці вели активну колонізаційну політику⁸⁴. По-третє, велика кількість прохань щодо відведення земельних ділянок, складність цієї процедури⁸⁵, нестача кваліфікованих спеціалістів розтягували процес відведення землі на роки. Оперативно отримували землю тільки великі сановники і місцеві службовці, переважно з військових чинів. По-четверте, діяльність межевої експедиції повинна була сприяти перетворенню колишніх запорожців і запорозьких підданих на слухняних поселян казенних слобод, врегульовувати питання із зимівниками, що опинялися у земельних відводах нових поміщиків. Зрештою, на місці колишніх паланок повинні були з'явитися чітко обмежені

⁸⁴ Швидько Г.К. Останні спроби запорожців відстояти свої вольності // Південна Україна XVIII–XIX століття: Записки науково-дослідної лабораторії історії Південної України. – Запоріжжя, 1996. – Вип. 2. – С. 12-19; Її ж. Актові джерела до історії Запорозжя останніх років його існування // Там само. – Запоріжжя, 2001. – Вип. 6. – С. 9-14; Мірущенко О. Земельне питання в економічному розвитку Запорозьких Вольностей // Наукові записки. Зб. праць молодих вчених та аспірантів. – К., 2001. – Т. 6. – С. 180-189.

⁸⁵ Докладніше про процедуру межування: Бойко А. В. Південна Україна останньої чверті XVIII століття. Частина 1. Аграрні відносини. – Запоріжжя, 1997.

та описані повіті. Документи 800-го фонду ДАРО як раз дозволяють простежити перебіг життя у недавньому козацькому краю в перші роки його імперської реорганізації.

Так, справа №1 даного фонду – це комплекс документів, що сформувався в наслідок подачі на ім'я імператриці чолобитної відставного полковника П.І. Лізандера⁸⁶. Він 1761 р. придбав землю на лівому березі Орелі у полтавського козака Леонтія Козиря, а через кілька років поблизу фортеці Федірівської купив млин із землею у майора Скалона. Втім, коли з середини 1760-х рр. політика Коша щодо своїх північних кордонів змінилася, 1767 р. Козирщину у її недавнього власника відібрали. Відомі ревнителі північних кордонів запорозький полковник Колпак, Писанка і військовий старшина Порохня із загоном козаків вигнали П.І. Лізандера з слободи, відібрали хліб і всю домашню економію. Те саме у 1772 р. під началом писаря Личківської паланки сталося із його млином. З грудня 1775 р. починається боротьба відставного полковника за повернення втраченого, за повернення населеної слободи, але вже з казенного відомства. Під час розгляду цієї справи складається ретельний подвірно-поіменний опис людної Козирщини (1778 р.). Опис надає підстав аналізувати перебіг заселення слободи при запорожцях, показує звідки, хто і коли прибував до слободи, відбиває демографічні тенденції життя слободи протягом 10 років, містить важливу генеалогічну інформацію.

Схожі матеріали виявилися у справі 103⁸⁷, в якій докладно розглядається претензія тайного радника, члена Малоросійської колегії Семена Васильовича Кочубея щодо повернення зайнятого запорожцями у 1769 р. урочища Личкова. Справа ця вирішувалася на вищому рівні, 1777 р. С.В. Кочубей звернувся до Г.О. Потьомкіна і вже в липні того ж року генерал-губернатор Азовської губернії наказав організувати віддачу слободи її «законному власнику» з компенсацією збитків новими земельними ділянками на вибір позивача. Віддати вирішили тільки стару людинність, мешканців Личкового до 1769 р., а нову, яка населила слободу при запорожцях, – перевести з усім майном до військових поселень на землі Луганського пікінерного полку між р. Самарою і Вовчою⁸⁸. Процес повернення Личкового (предки С.В. Кочубея де-юре і де-факто володіли цими ґрунтами до зведення фортець Української укріпленої лінії) і переведення частини людної на нові місця спровокував низку документів. Вони відбили усі складнощі цієї справи і проблеми багатьох «маленьких» людей – від звичайних посполитих, що воліли залишитися у Личковому навіть у статусі поміщицьких селян, до малоросійських і запорозьких

⁸⁶ Державний архів Ростовської області (далі – ДАРО). – Ф.800. – Оп.1. – Спр.1. – Арк.1-70.

⁸⁷ ДАРО. – Спр.103. – Арк.1-206.

⁸⁸ Там само. – Спр.103. – Арк.18-18зв.

козаків, що воювали у російсько-турецьку війну, згодом покупляли будинки і осіли біля родичів; від селян, які перебиралися на нові місця Азовської губернії протягом 1777 р., через що виявилися «втікачами», яких слід було вернути до Личкового, до конфліктів земського капітана Василя Чернявського із повіреними і прикажчиками С.В. Кочубея в самому Личковому. Чолобитні, ордера, накази, рапорти, атестати козаків, реєстри, описи – складають унікальний комплекс джерел до вивчення історії Личкового у 1760-70-ті роки в багатьох аспектах. Загалом, справи 1, 13, 14, 25, 103, 105⁸⁹ та ін. дозволяють реконструювати боротьбу за родючі поорільські землі одразу після ліквідації Січі, усіх її учасників, механізми і заходи перетворення козацького Поорілля на місце поміщицьких земель і селищ.

Грандіозні перетворення, що відбувалися в Південній Україні в останній чверті XVIII ст., до певної міри корегувалися в зв'язку з присутністю так званої запорозької спадщини⁹⁰. Російські урядовці, схильні до уніфікації і швидкого впровадження імперського устрою, змушені були рахуватися з цим фактором: жорсткі дії по знищенню старих порядків суміщати із поступками і компромісами щодо населення колишнього Запорожжя. Архівні документи 800-го фонду ДАРО містять в цьому відношенні таку інформацію: як реагували запорожці, власники і мешканці численних зимівників, на межування в Азовській і Новоросійській губерніях; яких заходів вдавалися губернська канцелярія і межова експедиція щодо бувших запорожців під час межування, як вирішувалися конфліктні ситуації і що саме призводило до цих конфліктів; які практики адоптації до умов другої половини 1770-х вибудовувала колишня запорозька старшина, зовнішньо лояльна до імперії.

Так, справа 176 містить відомості про конфлікти між мешканцями зимівників і губернськими межувальниками. Два з них трапилися 17 липня 1777 р.: між межувальником вахмістром Петром Давидовим і колишнім запорозьким полковим старшиною Лук'яном Великим поблизу його зимівника на р. Мокра Сура (Саксаганський повіт), інший – у місцевості Тарасівський кут при затоці Дніпра (Слов'янський повіт). У першому випадку Л. Великий накинувся на межувальника з криками «Зачем ты

⁸⁹ Там само. – Спр.105. «Дело по доношению ротмистра Куцинского об отнятии бывшими запорожцами принадлежащей ему земли».

⁹⁰ Бойко А.В. Колонізація та запорозька спадщина Південної України останньої чверті XVIII – початку XIX століття // Ресурс доступу: http://www.ukrterra.com.ua/developments/history/su/boyko_koloniz.htm Доступ від 12.04.2012; Сурева Н.В. Перетворення запорозької старшини на російське дворянство в останній чверті XVIII ст. /Наукові записки. Зб. пр. молодих вчених та аспірантів. – К., 2001. – Т.6.; Маленко Л. Місце південноукраїнського козацтва в політичних планах Російської імперії в останній чверті XVIII – XIX ст. /Запорозька Старовина. – Запоріжжя, 2005. – Вип.3. – С. 81-98; Савченко І.В. Запорозька спадщина в діяльності місцевих установ Азовської та Новоросійської губерній / Наукові праці історичного факультету ЗНУ. – Запоріжжя, 2009. – Вип. 26. – С. 204-208.

здесь межуеш, это моя земля!», «Вон с моей земли!...»⁹¹. Наявний відкритий наказ про складання повітових мап спровокував ще більшу лайку, розбиття астролябії, погрози життю, зрештою, П. Давидову довелося тікати. У Тарасівському куті земський наглядч М. Тесля відмовив межувальнику у наданні помічників з місцевого люду. Згодом, зібравшись із козаками «яко бунту подобно», виказав їх загальну думку: «самы собою что хотите делаите и от нас земли отнимаете...»⁹². Ініціатори конфліктів були покарані. А. Великий відсидів два тижні на гаубвахті і сплатив значну грошову суму. Ці сутички відбили страх, занепокоєння, обурення, в якому знаходилися козаки в умовах нищення та перерозподілу земель Запорожжя.

Джерела фонду доповнюють відомі факти щодо подальшої долі запорозьких зимівників та стратегії їх власників у постсічовий час. Так, Петро Осадчий та Павло Ємець мали по зимівнику в Саксаганському повіті між річками Жовтою і Зеленою. Вони заручилися ордером від полковника П.А. Норова і відстоювали своє першочергове право отримати ці землі під заселення, ігноруючи наказ про відвід цієї землі відставному поручику Кобилєнкову⁹³. Підпоручик Дніпровського пікінерського полку Байдак волів повернути відведену йому землю на р. Інгулець, адже виявилось, що на ній «зимовником бывшой запорожской старшина Сава Пашковской жительствоует и ко владению тою землею ево Байдака в прошлом 776 году не допустил...»⁹⁴. Зимівник по р. Зеленій бувшого запорозького старшини Пархомова (шість дворів і вітряк) в ході межування Єлисаветградського пікінерського полку опинився в межах дачі вахмістра Піварича. Межувальник у рапорті зазначив: вступити до межування через зимівник не зміг, але старшина «соглашивается взять из дачи вахмитсра Пиварича на 12 дворов земли»⁹⁵. Втім, відкрито боронити свої зимівники наважувалися не всі. У справі рясніють документи, пов'язані з продажем зимівників дрібним службовцям і військовим, бажаючим отримати кращі ділянки з наміром їх подальшого узаконення⁹⁶. Подібні купівлі-продажі викликали різку реакцію Новоросійського губернатора М.В. Муромцева: «Известно де что козаки Славянской провинции продают свои зимовники из землею прежде при тех их зимовниках ими владеемою. Некоторые продажи и купчии в канцеляриях совершаются, а как де оне на землю никакого права

⁹¹ ДАРО. – Ф.800. – Оп.1. – Стр.176. – Арк.116-116 зв.

⁹² Там само. – Арк. 138-138 зв.

⁹³ ДАРО. – Ф.800. – Оп.1. – Стр.176. – Арк. 63.

⁹⁴ Там само. – Арк. 87.

⁹⁵ Там само. – Арк. 79.

⁹⁶ Там само. – Арк. 127.

не имеют кроме временного владения и власны только в движимом их имени. Земля же вся состоит в казенном ведомстве...»⁹⁷. Наголошувалося, що купівлі-продажі зимівників із землею незаконні, адже це державний земельний фонд і землями колишніх Вольностей розпоряджається держава. У 1777 р. губернатор М.В. Муромцев наказав знищити усі купчі, оформлені на землі без відводу. З цього часу продати землю, прилеглу до зимівника, міг лише той, хто отримав офіційний відвід та мав план на цю землю від межової експедиції. Схожі процеси купівлі-продажу зимівників та реакцію на це місцевої адміністрації простежуємо в наказах сусідньої Азовської губернії⁹⁸.

Саме до такого алгоритму, цілком законного в очах російської адміністрації, почала вдаватися колишня запорозька старшина. Адже можна було отримати ділянку, заселити її і стати землевласником на рівні з іншими поміщиками. Серед справ 800-го фонду, зберігаються накази Азовської та Новоросійської губернських канцелярій переважно 1776-1777 рр. про відведення земельних ділянок, в т.ч. колишній запорозькій старшині: бувшого Війська Запорозького довбишу Соколану (Соколовському), полковому хорунжому Степану Кулику, полковому старшині Михайлу Потапенку⁹⁹. Окремі справи стосуються відводам землі у Катерининському повіті Азовської губернії «самарському жителю» старшині Андрію Непийбразі, полковому старшині Федору Легкоступу, полковнику бувшого Запорізького війська Ігнату Писанці на р. Терновці, в Олександрівському повіті полковому старшині Рудю¹⁰⁰ та ін. У справі за зверненням Федора Легкоступа наводяться копії з оригінальних документів, наданих з Коша, як-то ордер військового судді М. Тимофєєва від 23 серпня 1771 р. на дозвіл вирубки лісу у Самарській товці для будівництва зимівника, ордер кошового П. Калнишевського від 19 грудня 1772 р. полковнику Самарському, щоб козаки Брюховецького куреню не чинили шкоди зимівнику Легкоступа на р. Самарі; купча від 3 травня 1775 р. на зимівник і землі навколо нього між р.Самарою і Вовчою, скріплена чотирма печатками¹⁰¹. При цьому, подавши прохання на відвід 1500 десятин, старшина Ф. Легкоступ (Легкоступенко) почав забороняти косити сіно запорожцям, чії зимівники «зайшли у його дачу». Так, у 1777 р. на Ф. Легкоступа скаржилися його власні сусіди, троє братів-запорожців, відмічених у російсько-турецьку війну «салвогвардією», зимівнику ж їхньому було більш ніж сорока років¹⁰².

⁹⁷ Там само. – Арк. 132.

⁹⁸ Там само. – Спр.110. – Арк.5-5 зв.

⁹⁹ Там само. – Спр. 110. – Арк.11-12, 26.

¹⁰⁰ Там само. – Спр. 18, 19, 21, 23,113, 160, 224.

¹⁰¹ Там само. – Спр. 19. – Арк. 2-5 зв.

¹⁰² Там само. – Спр. 110. – Арк.26-26 зв.

Подібні джерела загалом дозволяють деталізувати, порівнювати між собою, узагальнювати відомості про практики адоптації колишньої старшини до умов 1770-1780-х рр.

У документах справи 187 «Накази Новоросійської губернської канцелярії» (червень-липень 1779 р.)¹⁰³ відбилася проблема переселення бувших запорожців, мешканців зимівників Саксаганського повіту, до державних слобод Саксаганки, Великих Тернів, Веселого кута. Зимівчани, які «движение к переселению взяли», зіткнулися з тим, що згадані слободи виявилися не розмежовані, а самих їх від попередніх поштових повинностей не звільнено. Канцелярія в ультимативній формі наказувала межовій експедиції скоріше межувати слободи в Саксаганському і Слов'янському повітах.

Загалом, джерела ДАРО, – невід’ємна складова ширшого комплексу, розпорошеного по архівам Москви, Дніпропетровська, Херсону, Сімферополя, Одеси. Наш огляд має ознайомчий характер, його мета – привернути увагу вчених до комплексу джерел, що утворився в ході діяльності губернських адміністрацій та межових експедицій протягом другої половини 1770-х – початку 1780-х рр. Документи 800-го фонду переважно висвітлюють добу, що тривала після скасування Січі. Вивчення її має представницьку історіографію, проте, нові джерела доповнюють відомі знання про життя козацтва в останню чверть XVIII ст., містять унікальну інформацію з історичного краєзнавства, історичної географії, історії південноукраїнського регіону.

Nadiya Shvayba

Sources for the history of the Cossacks in the Fund Office of the Azov province land surveyor (The State archive of the Rostov region)

The author offers the review of fund 800 of the State archive of the Rostov region (Rostov-on-Don). This article describes the content sources on the history of the Zaporozhian Cossacks before and after the elimination of Zaporiz'ka Sich.

Key words: sources, Cossacks, State archive of the Rostov region.

Надежда Швайба

Источники по истории казачества в фонде «Канцелярия Азовского губернского землемера» Государственного архива Ростовской области

Автор предлагает обзор фонда 800 Государственного архива Ростовской области (г. Ростов-на-Дону). В статье освещается содержание источников фонда по истории запорожского казачества накануне и после ликвидации Запорожской Сечи.

Ключевые слова: источники, казачество, Государственный архив Ростовской области

Рецензент: Бачинська О.А., д.і.н., професор (Одеський національний університет імені І.І.Мечникова).

¹⁰³ Там само. – Спр. 187. – Арк. 1.-3зв.